

Povratak bivših katolika iz Hrvatske starokatoličke Crkve u Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945. godine

GRGO GRBEŠIĆ*

• <https://doi.org/10.31823/d.32.3.1> •

UDK: 273.2(497.5)“1941/1945“:272 • Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 11. ožujka 2024. • Prihvaćeno: 14. listopada 2024.

Sažetak: Na temelju relevantne literature prikazan je nastanak Starokatoličke Crkve i Hrvatske starokatoličke Crkve, a na temelju arhivske građe u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji osvijetljeni su uzroci prijelaza katolika u Starokatoličku Crkvu u međuratnom razdoblju od 1923. do 1941. godine. Neprijateljski stav ustaške vlasti prema Starokatoličkoj Crkvi doveo je do toga da je 336 starokatolika tražilo povratak u Katoličku Crkvu.

Ključne riječi: Starokatolička Crkva; Hrvatska starokatolička Crkva; Katolička Crkva; papina nezabludivost; Bosanska ili Đakovačka i Srijemska biskupija; NDH; prijelazi.

Uvod

U radu su obrađeni uzroci nastanka Starokatoličke Crkve. Svećenici i sveučilišni profesori u Njemačkoj i Švicarskoj koji su bili nezadovoljni odlukama Prvoga vatikanskoga sabora o papinoj nezabludivosti i primatu osnovali su Starokatoličku Crkvu 1871. godine. Ubrzo nakon osnutka Starokatolička Crkva uvela je narodni jezik u liturgiju, dokinula je celibat i odbacila je nerazrješivost crkvenoga braka.

Hrvatska starokatolička Crkva osnovana je 1923. godine. Katolički svećenici koji su htjeli uvesti promjene u Kato-

* Doc. dr. sc.
Grgo Grbešić,
Katolički bogoslovni
fakultet u Đakovu,
Sveučilište Josipa
Jurja Strossmayera
u Osijeku, Petra
Preradovića 17, p. p.
54, 31 400 Đakovo,
Hrvatska, grgo.
grbesic@gmail.com

ličkoj Crkvi i vjernici izrazili su svoje nezadovoljstvo tako što su prelazili u Starokatoličku Crkvu. Na temelju rješenja Biskupskoga ordinarijata u Đakovu od 1941. do 1945. godine utvrđen je točan broj bivših katolika koji su se vratili iz Hrvatske starokatoličke Crkve u Katoličku Crkvu.

1. Nastanak Starokatoličke Crkve

Papa Pio IX. proglasio je dogmu o bezgrješnom začeću Blažene Djevice Marije 8. prosinca 1854. godine. Dogmu nije donio sabor, nego Papa, i to *ex cathedra*.¹ Donošenje dogme rasplamsavalo je raspravu koliko može sam Papa proglašavati nepogrješive istine.

Deset godina poslije, 1864. godine, taj je Papa u enciklici *Quanta cura* dostavio svim biskupima spis zvan *Syllabus*, tj. popis 80 suvremenih zabluda koje se s katoličkoga stajališta moraju odbaciti.² Spis je izazvao reakcije i katolika i protestanata. Papa je proglašen reakcionarnim neprijateljem kulture. Kada je najavljen opći sabor, pitanje papine nezabludivosti lebdjelo je u zraku. Pojavio se strah da bi Papa i spis *Syllabus* mogao *ex cathedra* proglasiti dogmom.

U Francuskoj se nakon Francuske revolucije (1789. – 1799.) razvio poseban odnos vjernosti papi, tzv. ultramontanizam. Papinski primat i nezabludivost ultramontanisti proširili su na sva službena i osobna papina djelovanja.³ U Njemačkoj je Ignaz von Döllinger (1799. – 1890.), svećenik i crkveni povjesničar, kritizirao papinu nezabludivost. Dokaze protiv nezabludivosti vidio je u jednom neslužbenom pismu pape Honorija I. (625. – 638.).⁴

Prvi vatikanski sabor 1870. godine donio je dogmu o papinoj nezabludivosti. Dogmatska konstitucija *Pastor aeternus* o rimskom prvosvećeniku donosi sljedeće:

»Kada govori sa Stolice (*ex cathedra*), to jest, kada vrši službu pastira i učitelja svih kršćana, i kada svojim vrhovnim apostolskim autoritetom definira učenje o vjeri i ćudoređu koje treba držati čitava Crkva, odlikuje onom nezabludivošću, koja mu je obećana u blaženom Petru, i kojom je božanski Otkupitelj želio da bude opremljena njegova Crkva kod definiranja učenja

¹ Vidi bilješku br. 4.

² Usp. *Syllabus*, u: H. DENZINGER, P. HÜNERMANN (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Đakovo, 2002., br. 2901–2980. (= Denzinger).

³ Usp. Ultramontanizam, u: A. REBIĆ (ur.), *Opći religijski leksikon*, Zagreb, 2002., 981.

⁴ Papa Honorije I. u jednom neslužbenom pismu prihvatio je stav carigradskoga patrijarha koji je pokušao pomiriti monofizite s državnom Crkvom. Riječ je o prikrivenom monofozitizmu. To neslužbeno pismo podrške uzima se kao argument protiv papine nezabludivosti. Usp. M. MIJIĆ, *Pape od sv. Petra do Ivana Pavla II.*, Split, 60–61.

o vjeri i ćudoređu; zbog toga su takve definicije rimskog prvosvećenika nepromjenjive po sebi, a ne po suglasnosti Crkve.«⁵

Prosvjed protiv dogme o papinoj nezabludivosti i primatu proširio se već od ljeta 1870. godine, najviše u Njemačkoj i Švicarskoj. Jezgru prosvjeda činili su svećenici i sveučilišni profesori. Među njima potrebno je istaknuti Ignaza von Döllingera. Iz toga prosvjeda nastala je Starokatolička Crkva.

Na kongresu u Münchenu (1871.) Starokatolička Crkva odijelila se od Katoličke Crkve. Na drugom kongresu starokatolika (1872.) u Kölnu službeno je prihvaćeno ime starokatolički. Na trećem kongresu u Konstanzi (1873.) prihvaćen je ustav Starokatoličke Crkve, a od 1880. godine uveden je narodni jezik u liturgiji. Od 1879. godine dokinut je celibat.⁶ Prvoga starokatoličkoga biskupa zaređio je janzenistički biskup iz Deventera koji je imao apostolsku sukcesiju.⁷ Osim što su dokinuli celibat (disciplinsko područje), starokatolici su odbacili i nerazrješivost braka.

2. Hrvatska starokatolička Crkva

Hrvatska starokatolička Crkva osnovana je 1923. godine, a nastala je iz reformističkoga pokreta nižega svećenstva u Hrvatskoj. Za prvoga biskupa izabran je splitski svećenik Marko Kalodera (1877. – 1956.). Pokret je nazvan *žuti pokret* po knjižici žutih korica *Suvremene želje katoličkog nižeg klera Države SHS*. Inicijatori pokreta bili su svećenici Stjepan Menzinger, Rikard Korytnik, Stjepan Zagorac i Stjepan Haberstock. Oni su tajnim sastancima već prije Prvoga svjetskoga rata raspravljali o moralnim, disciplinskim, ekonomskim i socijalnim pitanjima u Crkvi. Rat je na kratko zaustavio sve aktivnosti.

Knjiga solinskoga župnika Nike Petrića *Rane u Katoličkoj Crkvi* i Svetokuzamska sinoda, održana u Bakru 1917. godine, mogu se nazvati pretečama reformističkoga pokreta. Prema Petrićevu mišljenju tri rane štete Katoličkoj Crkvi. To su farizejstvo ili formalizam, klerikalizam i celibat. Svećenici Bakarskoga kotara i grada Bakra na sinodi održanoj 27. travnja 1917. godine raspravljali su o teškom socijalnom položaju nižega svećenstva i pravednijoj raspodjeli crkvenih dobara.⁸ Zbog reakcije crkvene hijerarhije katolički su svećenici u nepotpisanim člancima ili pod pseudonim

⁵ Denzinger, br. 3074.

⁶ Usp. R. AUBERT, Postanak starokatoličke crkvene zajednice, u: H. JEDIN (ur.) *Velika povijest Crkve*, VI/1, Zagreb, 1987., 767–771.

⁷ Apostolska sukcesija (lat. *successio apostolica*) bitna je za legitimnost i apostolstvo nositelja službe. Bit apostolske sukcesije neprekinuti je niz ređenja preko polaganja ruku sve do apostolskoga doba.

⁸ Usp. D. PATAFTA, Politički subjekti u odnosu prema reformnom pokretu i starokatolicizmu – političko djelovanje radi slabljenja Katoličke Crkve u Kraljevini SHS-u do 1929. godine (I.), u: *Diacovensia* 28(2020.)4, 499–518., ovdje 501–503.

izražavali i dalje svoje nezadovoljstvo. Predstavnici reformističkoga pokreta tražili su potporu u Hrvatskoj pučkoj seljačkoj stranci (HPSS-u) i kod Stjepana Radića zbog njegova antiklerikalizma. Radićev je pojam Boga panteistički, a ne kršćanski. Biskup Antun Mahnić Stjepana Radića nazvao je hrvatskim Masarykom. »Masaryk je jedan od najodličnijih i najustrajnijih bojovnika proti katoličkoj vjeri.«⁹ Patafta smatra da je Radićeva podrška reformnom pokretu i starokatolicizmu oportunistička i politički motivirana kako bi oslabio utjecaj Katoličke Crkve na selo i seljaštvo. Radić je želio da se Hrvati odvoje od Rima. U tom smislu on podržava, nikada otvoreno, starokatolicizam. Radić u svojim govorima napada kler te pokazuje indiferentizam prema Crkvi i kršćanstvu.¹⁰

Pitanje celibata bilo je važno pitanje za pokret. Nakon ujedinjenja 1918. godine pokret će sve više stavljati naglasak na ujedinjenje katolicizma i pravoslavlja, kao i na narodno obilježje Katoličke Crkve. Osim Stjepana Radića i njegove stranke reformističkom pokretu dali su podršku i liberalni listovi koji su pokret doživljavali kao eksponent protuhrvatske politike, kao i Svetozar Pribičević, predsjednik Samostalne demokratske stranke.

Iz reformnoga pokreta nastala je 1923. godine Hrvatska starokatolička Crkva (HSC) koju je država službeno priznala. Katolička Crkva državno je priznanje doživjela kao politički čin. *Katolički list* nazvao je reformske svećenike oruđem u rukama narodnih i vjerskih neprijatelja: »Reformaški svećenici postali su puko oruđe u rukama onih naših narodnih i vjerskih neprijatelja, koji nastoje hrvatski narod prevesti na pravoslavlje, a u nas je pravoslavlje istovjetno sa srpstvom.«¹¹ Srpska pravoslavna Crkva jest »zlurado promatrala probleme s kojima se susretala Rimokatolička crkva u Hrvatskoj«,¹² a beogradski režim podupirao je Hrvatsku starokatoličku Crkvu radi slabljenja Katoličke Crkve, a time i slabljenja hrvatskoga nacionalnoga i kulturnoga identiteta. Narodna radikalna stranka poticala je starokatolički pokret ističući da bi habjanovački slučaj mogao dovesti do »popunog verskog oslobođenja i nezavisnosti« hrvatskoga naroda i »duševnog ujedinjenja« sa srpskim narodom.¹³ Udruženje

⁹ D. PATAFTA, Politički subjekti u odnosu prema reformnom pokretu i starokatolicizmu – političko djelovanje radi slabljenja Katoličke Crkve u Kraljevini SHS-u do 1929. godine (II.), u: *Diacovensia* 29(2021.)1, 27–42., ovdje 28.

¹⁰ Usp. *isto*, 33–34.

¹¹ D. PATAFTA, Politički subjekti u odnosu prema reformnom pokretu i starokatolicizmu – političko djelovanje radi slabljenja Katoličke Crkve u Kraljevini SHS-u do 1929. godine (I.), 516.

¹² Usp. F. ŠKILJAN, Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, u: *Historijski zbornik* 67(2014.)1, 195–213., ovdje 198.

¹³ D. TOMAS, Starokatolički pokret u Habjanovcima između dvaju svjetskih ratova, u: *Scrinia slavo-nica* 17(2017.), 195–213., ovdje 223.

srpskih četnika iz Osijeka dalo je podršku starokatolicima u Habjanovcima. U sukobu u župi Rokovci-Andrijaševci Beograd je stao na stranu starokatolika. Upravitelj župe Rokovci-Andrijaševci piše Biskupskom ordinarijatu u Đakovo da »starokatolici živo rade da dobiju rimokat. župsku crkvu u Andrijaševcima te se hvale, da im je to u Beogradu zajamčeno«¹⁴.

Sukob Katoličke i Starokatoličke Crkve rasplamsao se još više nakon što su čitava sela prelazila u starokatolike. To se dogodilo 1927. godine u Šaptinovcima pokraj Našica. U Stenjevcu kraj Zagreba 677 vjernika prešlo je tijekom 1926. i 1927. godine u HSC.¹⁵ U Starim Jankovcima pokraj Vinkovaca Mađari, nezadovoljni brojem rimokatoličkih misa na mađarskom jeziku, osnovali su Hrvatsku starokatoličku župu 1934. godine. Tako su učinili na Hvaru, u Pleternici, Habjanovcima i Podgoraču.¹⁶

Uzroci prijelaza iz Katoličke Crkve u Starokatoličku Crkvu:

1. mogućnost sklapanja drugoga crkvenoga braka u HSC-u¹⁷
2. nezadovoljstvo odlukama crkvene i civilne vlasti o ujedinjenju dvaju sela, Rokovaca i Andrijaševaca, u jednu župu¹⁸
3. nezadovoljstvo mađarske manjine u Starim Jankovcima brojem rimokatoličkih misa na mađarskom jeziku¹⁹
4. politička promidžba i podrška HSC-a

¹⁴ Arhiv župe Rokovci-Andrijaševci (AŽRA), 6. srpnja 1929./171.

¹⁵ Usp. D. PATAFTA, »Stenjevački slučaj« i Šaptinovci – primjeri prelaženja u Hrvatsku starokatoličku crkvu, u: *CCP* 43(2019.)83, 143–170.

¹⁶ Škiljan donosi popis 57 starokatoličkih župa iz 1939. godine na području današnje Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Srbije. Usp. F. ŠKILJAN, Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, 199–202.

¹⁷ U svojim molbama za povratak u Katoličku Crkvu 34 osobe navele su da su prešle u Starokatoličku Crkvu radi mogućnosti sklapanja crkvenoga braka. Usp. 1. tablicu, **1941.**/10., 49., 62., 71., 72., 73., 74., 75.; **1942.**/112., 183., 184., 185., 195., 196., 197., 198., 222., 223., 224., 226., 227., 229., 236., 243., 244., 251., 252., 257.; **1943.**/277.; **1944.**/317., 323., 326., 327.; **1945.**/334.

¹⁸ Vidi naslov br. 3.

¹⁹ O prijelazu Mađara HSC-a župnik u Starim Jankovcima Lovro Knežević piše Biskupskom ordinarijatu u Đakovu kao procesu koji traje 30 godina. »Taj se čir gnoji 30 godina i sada je pukao. To su elementi koji ne idu u crkvu, a žele njezinu mađarizaciju.« HR-SNAĐ-DS (dalje AĐON), 22. svibnja 1934./742. Jankovačkim Mađarima biskup Marko Kalodera za vrijeme njegova dolaska u Andrijaševce obećao je misnika na mađarskom jeziku. »Pripovijeda se, da je Kalodera obećao jankovačkim Mađarima, da će im dati mađarskog misnika.« AĐON, 30. svibnja 1934./742. O prijelazima katolika u Starim Jankovcima vidi više kod M. SRAKIĆ, Starokatolici u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji (2), u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije* 146(2018.)10, 46–55., ovdje 51–55.

5. nezadovoljstvo rimokatoličkim svećenicima (Stenjevec i Tounje u kotaru Ogulin²⁰)
6. Luknarska davanja (Podgorač pokraj Našica²¹, Imbiriovc²² u Podravini, Lipovljani²³).

3. Osnivanje župe Rokovci-Andrijaševci

Dekretom od 6. ožujka 1929. godine biskup Antun Akšamović ukinuo je dvije župne ispostave u Rokovcima i Andrijaševcima i ujedinio ih je u jednu zajedničku s naslovom rimokatolička župa Rakovci-Andrijaševci sa sjedištem u Rokovcima. Franjo Kasper imenovan je upraviteljem župe od 1. travnja 1929. godine.²⁴ Ta su dva sela, po riječima biskupa Akšamovića, bila toliko siromašna da nisu mogla uzdržavati dva župnika. To je bio razlog pristupanja ujedinjenju. Ni jedan stanovnik sela Andrijaševci nije u predviđenom roku podnio žalbu. »Tek nakon ujedinjenja u jednu parohiju, nastale su ondje borbe iz prkosa i otpornosti nekolicine ljudi, koje podupiru starokatolički svećenici Donković i Dubravčić za svoje prozelitske ciljeve.«²⁵

Biskupski ordinarijat odredio je da nakon ujedinjenja svako selo uzdržava i popravljaja svoju crkvu, a župni stan popravljat će oba sela razmjerno s brojem župljana. Oba sela brinut će se za uzdržavanje župnika.²⁶ Proglašenje ujedinjena dvaju sela u jednu župu odgađano je zato što su »žitelji jednog i drugo sela uporno inzistirali na tome da svako selo imade posebnog svećenika, kome će oni osigurati dostojnu uzdržavanje«²⁷.

Upravitelj župne ispostave u Andrijaševcima Vatroslav Oberan u pismu od 26. ožujka 1929. godine Biskupskom ordinarijatu u Đakovo piše da se u Andrijaševcima razmahao starokatolički pokret. »Govorka se da imao doći starokat. svećenik, čim ja odem. Jučer pak prolazeći kraj mene jedan nepoznat mi mlađi čovjek u civilno obučen povikao je drugovima koji su s njim išli navlaš da ja čujem 350 koma-

²⁰ Usp. F. ŠKILJAN, Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, 198., 201.

²¹ Usp. *isto*, 200.

²² Usp. *isto*, 202.

²³ D. PATAFTA, Politički subjekti u odnosu prema reformnom pokretu i starokatolicizmu – političko djelovanje radi slabljenja Katoličke Crkve u Kraljevini SHS-u do 1929. godine (II.), 32.

²⁴ Dekret je izdan na temelju rješenja Ministarstva vjere, katoličko odjeljenje, od 20. ožujka 1928./678. Usp. Arhiv Đakovačko-osječke nadbiskupije (dalje AĐON), 6. ožujka 1929./423.

²⁵ AĐON, 20. travnja 1929./557.

²⁶ AĐON, 3. svibnja 1929./557.

²⁷ AĐON, 7. ožujka 1929./423.

da starokat. letaka je poslano iz Zagreba te se čita po Andrijaševcima. Bojati se incidenata prigodom primopredaje.«²⁸ Ordinarijat je odmah reagirao na dopis i upozorio sreskoga poglavara u Vinkovcima da se u Andrijaševcima sprema akcija koja bi spriječila ujedinjenje dvaju sela u jednu župu. Biskupski ordinarijat moli naslov da pošalje svoga delegata na dan primopredaje koji treba biti 5. travnja 1929. godine.

Novi upravitelj ujedinjene župe Rokovci-Andrijaševci Franjo Kasper zapisao je: »Sinoć stigoh u Rokovce zatekoh Andrijaševačku crkvu okupiranu od starokatolika smetaju primopredaji kancelarije i crkve molim odredbu da se putem nadležnih vlasti postupi po zakonu radi uzurpacije crkve i da se odredi žandarmerijska patrola radi uspostavljanja reda u verskom pogledu a na trošak krivaca i bunitelja naroda.«²⁹ Župni upravitelj župe Rokovci-Andrijaševci, kao i Biskupski ordinarijat u Đakovu poslali su različite dopise Sreskom poglavarstvu u Vinkovcima u kojima su upozoravali na protuzakonito starokatoličko djelovanje. Starokatolički svećenici 1. travnja provalili su u rimokatoličku crkvu u Andrijaševcima i ondje održali svoju službu i propagandističke govore pune pogrda na Katoličku Crkvu i njezino poglavarstvo.³⁰ Traži se od Sreskoga poglavarstva da se spriječi vjerski prozelitizam, huškanje i bogoslužje starokatoličkih svećenika u rimokatoličkoj crkvi u Andrijaševcima, a rimokatoličkom župniku i vjernicima omogućiti nesmetano sudjelovanje na bogoslužju u andrijaševačkoj crkvi.³¹ Prijelazi u Starokatoličku Crkvu počeli su se događati tek nakon ujedinjenja dvaju sela u jednu župu. O tome piše Akšamović Sreskom poglavarstvu u Vinkovcima:

»Ujedno sa ovom prilikom mora istaknuti činjenica, da odpada do rimokatoličkog zakona u Andrijaševcima nije bilo nijednoga slučaja, dok se nije 1. aprilom ove godine pristupilo provedbi dekreta Ministarstva Vjera i proveo ujedinjenje sva sela u jednu župu sa sjedištem u Rokovcima. Svi odpadi od rimokatoličkog vjerzakona su izraziti prosvjedi protiv toga što je sjedište župnika u Rokovcima a ne u Andrijaševcima. Ako se to i ne naglašuje prigodom prelaza na drugu vjeru, to je toliko puta istaknuto po deputacijama i predstavkama današnjih nezadovoljnika, koji dva sela Andrijaševce i Rokovce drže u nerazumljivoj omrazi kroz punih 8 godina. Vođe te seoske klike jesu Adam Delić i Ilija Bosnić.«³²

²⁸ AĐON, 27. ožujka 1929./534.

²⁹ AĐON, 5. travnja 1929./557.

³⁰ AĐON, 4. travnja 1929./423.

³¹ AĐON, 5. travnja 1929./557.

³² AĐON, 6. svibnja 1929./557.

3.1. PRIJELAZI RIMOKATOLIKA IZ ANDRIJAŠEVACA U STAROKATOLIČKU CRKVVU

Načelnik općine Luka Dekanić priopćio je upravitelju župe Franji Kasperu da je 400 duša u općini tražilo i dobilo svjedodžbu identiteta radi prijelaza u Starokatoličku Crkvu. »Ima dakle izgubljenih ovčica oko 500 – 600 duša. I to sve radi toga što im se ne da župski dom u Andrijaševcima! Živo agitiraju i danju i noću.«³³ Kasper je klonuo jer ne zna kako se boriti protiv takvoga fanatizma.³⁴ U propovijedima je vjernicima objašnjavao njihove pogrešne stavove o papi, o liturgijskom jeziku, celibatu i prednostima ujedinjenja dvaju sela u jednu župu. Do vjernika teško dolaze razumni i istinski dokazi jer su fanatizirani. Agitatori osobito naglašavaju kako su Andrijaševčani sagradili lijepu i solidnu župnu kuću, »a Preč. Duhovna oblast im ipak ne daje župnika u njihovo selo nego ga daje Rokovcima, koji da imaju trošnu župsku kuću, koju će trebati iz temelja zidati itd. Što dakako ne stoji.«³⁵ Šire se glasnine da će oni koji ostaju rimokatolici snositi silno velike troškove za zidanje župne kuće u Rokovcima i plaćanje župnika. Načelnik općine moli biskupa Akšamovića da Andrijaševčani dobiju vlastitoga župnika kako bi »prestao taj žalosni krivovjerni pokret«.³⁶

U pismu Sreskom poglavarstvu u Vinkovcima Akašamović objašnjava da 11 vjernika iz Andrijaševaca nije promijenilo vjeru zbog svoga uvjerenja, nego su ostvarili prijetnje da će prijeći u starokatolike »ako bisk. Ordinarijat ne bude sjedište župe odredio u Andrijaševcima«.³⁷ Njihov prijelaz nije nastao kao plod uvjerenja, nego kao plod otpora prema državnoj i crkvenoj vlasti, »stoga bi se takvi prelazi u grupama morali odbiti a i pojedincima za neko vrijeme otešćati, dok se zaborave borbe oko ujedinjenja župe.«³⁸

Sresko poglavarstvo iz Vinkovaca obavijestilo je župni ured župe Rokovci-Andrijaševci da se 11. svibnja 1929. godine iz Andrijaševaca prijavilo za prijelaz u Starokatoličku Crkvu 216 osoba. Pet je prijelaza pravovaljano provedeno, a ostalima su nedostajale isprave o identitetu. Dvije su ženske osobe odustale od prijelaza. Župni

³³ AĐON, 15. travnja 1929./557.

³⁴ Kasper je tražio dopuštenje od Biskupskoga ordinarijata u Đakovu za čitanje »heretičkih brošurica«: *Starokatolička crkva. Njezino ustrojstvo i nauka* Stjepana Zagorca i *Tisućljetna borba i pobjeda Hrvata katolika* Marka Kalodjera. Na temelju ovlasti Svete stolice upravitelj župe dobio je odobrenja u trajanju od godinu za čitanje zabranjenih brošura, časopisa i knjiga radi suzbijanja starokatoličkoga pokreta. Usp. AĐON, 3. lipnja 1929./918.

³⁵ AĐON, 15. travnja 1929./557.

³⁶ *Isto.*

³⁷ AĐON, 27. ožujka 1929./557.

³⁸ *Isto.*

upravitelj piše Biskupskom ordinarijatu 6. srpnja 1929. godine da je otpalo 123 katolika, a 16. srpnja 1929. godine taj se broj povećao na 217. Broj djece ispod sedme godine nije mu poznat zato što su ona automatski pripala starokatolicima po prijelazu roditelja. On nagađa da bi broj prijelaznika s djecom mogao biti od 400 do 500 duša.³⁹ Po *Zakonu o vjeroispovjednim odnosima* iz 1906. godine djeca između 7. i 18. godine života ostaju katolička bez obzira na to što su im roditelji promijenili vjeru.⁴⁰

Od srpnja 1929. godine počeli su se pojedini starokatolici vraćati u Katoličku Crkvu. Upravitelj župe Kasper dobio je odobrenje za primanje u Katoličku Crkvu i odrješenje. Za svaki pojedini slučaj upravitelj župe morao je pisati molbu i priložiti odluku Sreskoga poglavarstva.

U Katoličku Crkvu vratili su se Pavao Gerber,⁴¹ Marija Delić i njezin sin Marko Delić,⁴² Jakob Kljaković i supruga Cecilija Kljaković,⁴³ Đuro Sabljak, supruga Marija Sabljak, Marija Jozić,⁴⁴ Marija Galović,⁴⁵ Kata Jozić,⁴⁶ Đuro Blažić, Marija Jakić, Antun Kvakić, Franjo Dumandžić i Imra Kubiček.⁴⁷

Povratak starokatolika ohrabrio je upravitelja župe Kaspera te je u dopisu od 7. studenoga 1929. godine Biskupskom ordinarijatu u Đakovo pisao:

»Pojavljuju se znakovi, koji navješćuju da će andrijaševački heretici poći u Canossu!⁴⁸ Pouzdanici njihovi, koji su se dosad držali tako zvano »neutralno« pitaju me, da li bi bilo moguće da se rimokatolički župnik preseli u Andrijaševce? Vele, da bi svi starokatolici odmah natrag prešli u rimokatol. vjeru, ako bi se rimokatol. župnik nastanio u Andrijaševcima. Neki se vide-niji starokatolici navodno spremaju, da osobno pođu u Đakovo u takovu misiji.«⁴⁹

³⁹ Usp. AŽRA, 6. srpnja 1929./171.

⁴⁰ Usp. AĐON, 11. svibnja 1929./557.

⁴¹ Usp. AĐON, 24. srpnja 1929./1172.

⁴² Usp. AĐON, 12. kolovoza 1929./1239.

⁴³ Usp. AĐON, 19. kolovoza 1929./1283.

⁴⁴ Usp. AĐON, 20. rujna 1929./1508.

⁴⁵ Usp. AĐON, 8. listopada 1929./1546.

⁴⁶ Usp. AĐON, 12. studenoga 1929./1725.

⁴⁷ Usp. AĐON, 9. prosinca 1929./1877.

⁴⁸ Canossa je simbol političkoga poraza cara Henrika IV. kojega je papa Grgur VII. izopćio iz Crkve 1076. godine. Pred Canossom je car 25. siječnja 1077. godine u kostrijeti i bosih nogu stajao u snijegu i molio da ga Papa primi.

⁴⁹ AĐON, 9. studenoga 1929./1711.

Kasper smatra da ne će dugo trebati i da će starokatolici kapitulirati. Njihov zanos i žestina splasnuli su: »Zasad traže samo neki časni povod, da se ‘časno’ otresu svoje hereze, jer ih je stid da priznaju svoju zabludu.«⁵⁰ On piše pet godina poslije, 1934. godine, da u početku kod starokatolika u Andrijaševcima nije bilo nikakvo uvjerenje, nego samo prkos i politika. »Sada vlada među hereticima vjersko uvjerenje, čak osvjedočenje, sad je položaj već neiskazano teži.«⁵¹ Andrijaševce je na proslavi mlade mise posjetio biskup Kalodera, nekoliko starokatoličkih svećenika, 25 seljačkih kola po četiri do šest osoba, Mađara iz Starih Jankovaca.

3.2. SUKOB OKO CRKVE, ŽUPNOGA DOMA I GROBLJA U ANDRIJAŠEVCIMA

Upravitelj župe Franjo Kasper žalio se Sreskom poglavarstvu u Vinkovcima zbog starokatoličkoga nasilja. Starokatolici su 21. lipnja 1929. godine upali u crkveno dvorište u Andrijaševcima pod vodstvom Adama Delića starijega i Adama Delića mlađega i pozivali ga na odgovornost zbog crkvenoga ruha koje on navodno pakira i šalje u Đakovo. Držanje starokatolika bilo je izravno i uvredljivo. »Vidio sam, da kane fizički napadaj izvesti, valjda da otmu ključeve rimokat. crkve.«⁵² Nakon dolaska dvaju općinskih redara napustili su dvorište i pred crkvenim ulazom rogoborili. Širi se glas po selu već duže da će starokatolici silom provaliti u rimokatoličku crkvu da je okupiraju, a sada se ističe osobito glas da će provaliti u crkvu u nedjelju 23. lipnja. Agresivan nastup starokatolika kod Kaspera stvara uvjerenje da će to i napraviti. Zato on moli Sresko poglavarstvo da kazni sve sudionike zbog nasilja i da na njihov trošak postavi žandarmerijsku stražu tijekom dužega vremena u Andrijaševcima kako bi se spriječile veće nesreće. »Fanatizam nekih starokatolika u Andrijaševcima jako je velik.«⁵³ Starokatolički svećenici Donković, Dubravčić, Ivanović i dr. agitiraju za starokatoličku vjeru od 1. travnja 1929. godine u Andrijaševcima. Oni su obavljali Božju službu po nekoliko dana iako nemaju ni jednoga vjernika. Kasperu smeta prozelitizam i zato traži od Sreskoga poglavarstva da se on obustavi.⁵⁴

Prema *Zakonu o vjerskim odnosima* iz 1906. godine, § 15., starokatolici koji su obavili propisani prijelaz »nemaju niti dužnosti niti prava prema svojoj bivšoj župi od dana prelaza«.⁵⁵ Na crkvu i crkveno ruho starokatolici nemaju nikakvo pravo. Međuvjerski zakon predviđa da se na katoličkom groblju mogu sahraniti inovjerci samo ako nemaju vlastitoga groblja. Đure Kiršner, starokatolik, sahranio je svoje

⁵⁰ *Isto.*

⁵¹ AĐON, 22. svibnja 1934./742.

⁵² AŽRA, 6. srpnja 1929./156.

⁵³ *Isto.*

⁵⁴ Usp. AŽRA, 22. travnja 1929./73.

⁵⁵ AĐON, 19. travnja 1929./557.

dijete od tri dana starosti na rimokatoličkom groblju bez znanja rimokatoličkoga ureda. Kasper je tražio od Sreskoga poglavarstva da se na temelju međuvjerskoga zakona iz 1906. godine Đuro Kiršner kazni zato što je povrijedio pravo Rimokatoličke Crkve.

Poglavar Vinkovačkoga sreza u pismu biskupu Akšamoviću objašnjava pravni postupak prema onima koji su prešli s rimokatoličke vjere na starokatoličku. Sve je obavljeno prema međuvjerskom zakonu iz 1906. godine. Njemu je poznato da je bilo nezadovoljnika zbog ujedinjenja dvaju sela u jednu župu. Starokatolički je pokret u Andrijaševcima tinjao, a nakon ujedinjenja nezadovoljnici su počeli više prelaziti u Starokatoličku Crkvu. S obzirom na biskupovo traženje da se spriječi akcija prozelitizma, poglavar sreza odgovara: »Ovo sresko poglavarstvo nema nikakove zakone, a niti naredbene mogućnosti, kojom bi moglo prelazniku, koji je navršio 18 godina života, da zabrani prijelaz na drugu zakonom priznatu vjeroispovijest. Što se tiče prozelitske propagande u koliko ista postoji, postupa se u smislu naredbe Ministarstva Vjera od 4. XII. 1926. broj: V. K 6581, a koji se prekršaji na teritoriju bivše vojne krajine kažnjavaju po okružnici od 16. IX. 1873. broj 8121. § 3.«⁵⁶ Sresko poglavarstvo ne može zabraniti obavljanje službe starokatoličkim svećenicima u Andrijaševcima i ne može zabraniti vjerske javne obrede starokatolicima u Andrijaševcima jer se oni vode kao župljani Starokatoličke Crkve u Zagrebu, koja je zakonom priznata. S obzirom na obavljanje starokatoličke službe u rimokatoličkom župnom domu u Andrijaševcima Sresko poglavarstvo najviše optužuje bivšega andrijaševačkoga župnika koji je ključeve doma predao glavaru zemljišne zajednice u Andrijaševcima, a koji je predao zgradu u zakup pripadnicima starokatoličke vjere.⁵⁷

4. Povratak starokatolika u Katoličku Crkvu – Crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj

Nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941. godine zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac uputio je 28. travnja kleru *Okružnicu* u kojoj piše o »davno sanjanom i željkovanom idealu« i ljubavi prema vlastitom narodu koja je »Božjim prstom upisana u ljudsko biće i Božja zapovijed«⁵⁸. Te riječi pokazuju da je vrh Katoličke Crkve bio zajedno s cijelim narodom oduševljen stvaranjem hrvatske države.

Početci instrumentalizacije Crkve, koju je provodila država, dogodili su se zbog zakonske odredbe o prijelazima iz Srpske pravoslavne Crkve u Katoličku Crkvu

⁵⁶ AĐON, 4. svibnja 1929./557.

⁵⁷ Usp. isto.

⁵⁸ J. KRIŠTO, *Katolička Crkva i Nezavisna Država Hrvatska 1941. – 1945.*, I, Zagreb, 1998., 83.

3. svibnja 1941. godine. Država se uplela u crkvena pitanja, a da uopće nije pitala službene predstavnike Katoličke Crkve.⁵⁹ Stepinac je u uputama o okružnicama reagirao na miješanje države u crkvena pitanja. Tako u *Okružnici o prijelazima* on ističe da se moraju poštovati kanonski propisi, da se prijelazi obavljaju iskreno i s uvjerenjem i da prijelaznici budu poučeni u katoličkim vjerskim istinama.⁶⁰ Na zasjedanju Biskupske konferencije od 17. do 19. studenoga 1941. godine biskupi su priopćili državnim vlastima da je jedino Katolička Crkva kompetentna u pitanju vjerskih prijelaza.⁶¹ NDH odredbama o prijelazima nije rješavala religiozno, nego političko pitanje. Preko vjerskoga jedinstva htjela je ojačati političko jedinstvo.

Iako je Upravno vijeće Hrvatske starokatoličke Crkve već 11. travnja 1941. godine pozdravilo uspostavu NDH-a i time pokazalo svoju lojalnost, ipak je HSC izgubio sva prava koja je imao u Kraljevini Jugoslaviji. Svećenicima i službenicima obustavljena su sva materijalna davanja, a HSC je proglašen odgovornim za podjelu među hrvatskim stanovništvom i za sukob s Katoličkom Crkvom. Pred vlastima NDH-a članovi HSC-a međusobno su se optuživali za novčane pronevjere, za usku suradnju s beogradskim vlastima. Budući da se u HSC-u dogodio rascjep, teško je bilo utvrditi tko je zakonit predstavnik. Sukob unutar HSC-a doveo je do raskola 1927. i 1928. godine, kada je Marko Kalodera svrgnut s biskupske funkcije. Njega su njegovi neprijatelji optuživali ustaškoj vlasti da je »u naseljima gdje nije bilo starokatoličkog svećenika preporučivao da sva starokatolička djeca idu na vjeronauk kod pravoslavnog svećenika«. ⁶² HSC-u nije pomoglo ni zalaganje Njemačke starokatoličke Crkve pred ustaškim vlastima.

Ministar pravosuđa i bogoštovlja Mirko Puk na sjednici je Hrvatskoga državnoga sabora 25. veljače 1942. godine Hrvatsku starokatoličku Crkvu nazvao sektom. Do izglasavanja vidovdanskoga ustava (1921.) u Hrvatskoj nije bilo starokatolika i zato on smatra da HSC ne može biti zakonom priznata religija.

Ustaška vlast svoj neprijateljski stav prema Hrvatskoj starokatoličkoj Crkvi pokazivala je zatvaranjem crkava i progonstvima vjernika. Tako su zatvorene crkve u Habjanovcima, crkva Svetog Križa u Zagrebu i Stenjevcu, a crkve u Maradiku u Srijemu, na Krapnju i u Turanovcima srušene su. Zbog suradnje s narodnooslobodilačkim pokretom starokatolički svećenici Davorin Ivanović, Josip Ivelić, Ivan Cigula, biskup Ante Donković stradali su u Jasenovcu, a u Lepoglavi Luka Malinarić.

⁵⁹ Pismo Alojzija Stepinca Predsjedniku Zakonodavnog povjerenstva pri Poglavniku dr. Milovanu Žaniću, u: Arhiv Hrvatske biskupske konferencije, 16. lipnja 1941., br. 124.

⁶⁰ Usp. Okružnica o prijelazima, u: *Katolički list* 92(1941.)19 (15. svibnja 1941.), 230–231.

⁶¹ Usp. Rezolucija Hrvatske biskupske konferencije, u: Arhiv Hrvatske biskupske konferencije, 235./1941.

⁶² F. ŠKILJAN, Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, 204.

Kao primjer pritiska ustaških vlasti na starokatolike može nam poslužiti župa Šapatinovci. Ustaše su tako 14. lipnja 1941. godine vjernicima u Šapatinovcima izdali zapovijed da prijeđu u Katoličku Crkvu ili će biti strijeljani. Sljedeći dan ustaše su pucali po starokatoličkom župnom stanu i crkvi. Starokatolički je župnik Antun Cvek za pet dana prešao u Katoličku Crkvu. Vjernici su pružali otpor. To je dovelo do toga da je 31. svibnja 1943. godine u Šapatinovcima održana služba Božja.⁶³

Neprijateljstvo NDH-a prema Hrvatskoj starokatoličkoj Crkvi bilo je izraženo 1941. i 1942. godine. Podatci iz tablice 1 pokazuju da su u prvim dvjema godinama (1941. – 1942.) 262 bivša katolika tražila povratak u Katoličku Crkvu, a u naredne tri godine (1943. – 1945.) taj je broj pao na 74 povratnika.

4.1. POPIS SVIH BIVŠIH KATOLIKA KOJI SU IZ STAROKATOLIČKE CRKVE TRAŽILI POVRATAK U KATOLIČKU CRKVU

1. tablica

1941.					
r. br.	datum i br. urud. zap.	župa	god.	S	opaske
1. ⁶⁴	30. 5. 1941./1056	Vukovar	1906.	M	
2.	31. 5. 1941./ 188	Vinkovci		M	Odbijen povrat zato što žive u konkubinatu. ⁶⁵ Djeca mogu prijeći u KC uz uvjet da se dostavi potvrda gradskog poglavarstva i pismena izjava roditelja.
3.	31. 5. 1941./1188	Vinkovci		Ž	
4.	31. 5. 1941./1188	Vinkovci	1934.	M	
5.	31. 5. 1941./1188	Vinkovci	1936.	M	
6.	19. 6. 1941./1321	Rokovci-Andrijaševci ⁶⁶	1862.	Ž	
7.	5. 7. 1941./1426	Rokovci-A	1897.	Ž	
8.	25. 6. 1941./1474	Vinkovci		M	Poslije vjenčanja u Katoličkoj Crkvi (KC-u) prešli u Hrvatsku starokatoličku Crkvu (HSC).
9.	25. 6. 1941./1474	Vinkovci		Ž	
10.	25. 6. 1941./1476	Osijek I	1899.	M	Nakon vjenčanja u KC-u prešao u HSC da bi se ponovno vjenčao.
11.	27. 6. 1941./1536	Rokovci-A	1883.	Ž	
12.	27. 9. 1941./1565	Rokovci-A	1878.	M	Udovac.

⁶³ Usp. *isto*, 209.

⁶⁴ Podebljanim slovima označene su odbijene molbe za povratak u Katoličku Crkvu. To su: **1941./1**, **2.**, **3.**, **4.**; **1943./265.**, **298.** i **299.**

⁶⁵ Konkubinat je izvanbračna zajednica između muškarca i žene.

⁶⁶ Dalje Rokovci-A.

13.	5. 7. 1941./1566	Rokovci-A	1874.	Ž.	Udovica.
14.	5. 7. 1941./1567	Rokovci-A	1887.	M	Povrat je odobren uz uvjet da se crkveno vjenča.
15.	26. 6. 1941./1568	Rokovci-A	1878.	Ž	Udovica. S mužem katolikom imala je devetero djece. Osmero je kršteno u KC-u.
16.	8. 7. 1941./1647.	Rokovci-A	1899.	M	Muž i žena. Djeca su im prijelaznici.
17.	8. 7. 1941./1647	Rokovci-A	1901.	Ž	
18.	27. 9. 1941./1706	Rokovci-A	1879.	M	Muž i žena.
19.	27. 9. 1941./1706	Rokovci-A	1883.	Ž	
20.	11. 7. 1941./1748	Osijek I	1892.	M	
21.	10. 7. 1941./1759	Rokovci-A	1910.	M	
22.	10. 7. 1941./1760	Rokovci-A	1904.	Ž	Majka i kći.
23.	10. 7. 1941./1760	Rokovci-A		Ž	
24.	11. 7. 1941./1761	Rokovci-A	1900.	M	Žena i djeca jesu katolici.
25.	14. 7. 1941./1858	Rokovci-A	1869.	M	Muž i žena 1929. godine prešli su u HSC.
26.	14. 7. 1941./1858	Rokovci-A	1876.	Ž	
27.	14. 7. 1941./1859	Rokovci-A	1906.	M	Muž i žena 1929. godine prešli u HSC. Četvero djece prijelaznici su jer su kršteni u HSC-u.
28.	14. 7. 1941./1859	Rokovci-A	1910.	Ž	
29.	14. 7. 1941./1860	Rokovci-A	1877.	M	Muž i žena 1929. godine prešli u HSC.
30.	14. 7. 1941./1869	Rokovci-A	1883.	Ž	
31.	25. 7. 1942./2044	Stari Jankovci ⁶⁷	1891.	M	Cijela obitelj.
32.	25. 7. 1942./2044	S. Jankovci	1891.	Ž	
33.	25. 7. 1942./2044	S. Jankovci	1866.	Ž	
34.	25. 7. 1942./2044	S. Jankovci	1912.	M	
35.	25. 7. 1942./2044	S. Jankovci	1914.	Ž	
36.	2. 9. 1941./2159	Rokovci-A	1903.	M	
37.	30. 7. 1941./2375	Rokovci-A	1904.	M	Muž i žena prešli u HSC 1929. godine.
38.	30. 7. 1941./2375	Rokovci-A	1906.	Ž	
39.	30. 7. 1941./2393	Rokovci A	1876.	Ž	Udovica prešla u HSC 1929. godine.
40.	30. 7. 1941./2394	Rokovci-A	1860.	Ž	Udovica prešla u HSC 1929. godine.
41.	29. 7. 1941./2434	Ivankovo	1914.	Ž	Udovica.
42.	1. 8. 1941./2484	Rokovci-A	1883.	M	

⁶⁷ Dalje S. Jankovci.

43.	14. 8. 1941./2656	Rokovci-A	1863.	M	Godine 1919. prešao u HSC.
44.	16. 9. 1941./3225	Osijek I	1894.	Ž	Prešla u HSC 1933. godine.
45.	26. 9. 1941./3424	Rokovci-A	1923.	M	Majka ga je 1929. godine prevela u HSC.
46.	27. 9. 1941./3439	Irig	1922.	Ž	Roditelji su je 1938. godine preveli u HSC.
47.	3. 10. 1941./3490	Rokovci-A	1878.	M	Prešao u HSC 1929. godine.
48.	6. 10. 1941./3503	Rokovci-A	1879.	Ž	
49.	21. 10. 1941./3616	Osijek I	1888.	M	Prešao u HSC 1930. godine da bi se mogao ponovno vjenčati.
50.	10. 10. 1941./3762	Rokovci-A	1875.	M	Bračni par prešao u HSC 1929. godine.
51.	10. 10. 1941./3762	Rokovci-A	1874.	Ž	
52.	10. 10. 1941./3763	Rokovci-A	1906.	M	Prešao 1929. godine u HSC.
53.	10. 10. 1941./3764	Rokovci-A	1886.	M	Bračni par prešao u HSC 1929. godine.
54.	10. 10. 1941./3764	Rokovci-A	1882.	Ž	
55.	17. 10. 1941./3892	Rokovci-A	1872.	M	Bračni par prešao u HSC 1929. godine.
56.	17. 10. 1941./3892	Rokovci-A	1879.	Ž	
57.	17. 10. 1941./3893	Rokovci-A	1878.	Ž	Prešla u HSC 1929. godine.
58.	22. 12. 1941./3934	Gorjani		M	Bračni par primljen »pro foro civili« zbog zapreke iz prvog braka.
59.	22. 12. 1941./3934	Gorjani		Ž	
60.	18. 10. 1941./4041	S. Jankovci	1922.	M	Prešao je u HSC 1934. godine zbog propagande u Starim Jankovcima.
61.	28. 10. 1941./4319	Rokovci-A	1926.	Ž	Majka je prešla u HSC i prevela je i nju.
62.	11. 11. 1941./4512	Hrvatska Mitrovica ⁶⁸	1907.	M	Prešao u HSC 1940. godine da bi se oženio s rastavljenom osobom.
63.	30. 10. 1941./4516	Zemun I	1902.	M	Prešao u HSC nakon što se rastao od svoje žene.
64.	7. 11. 1941./4627	Rokovci-A	1897.	M	Bračni par prešao u HSC 1929. godine.
65.	7. 11. 1941./4627	Rokovci-A	1899.	Ž	
66.	10. 11. 1941./4721	Rokovci-A	1891.	M	Bračni par prešao u HSC i preveo dvoje djece.
67.	10. 11. 1941./4721	Rokovci-A	1892.	Ž	
68.	10. 11. 1941./4721	Rokovci-A	1922.	M	
69.	10. 11. 1941./4721	Rokovci-A	1925.	Ž	
70.	10. 11. 1941./4722	Rokovci-A	1861.	M	Prešao u HSC 1929. godine.

⁶⁸ Dalje H. Mitrovica.

71.	? 11. 1941./4986	Zemun I	1884.	M	Prešao u HSC da bi se mogao ponovno vjenčati.
72.	19. 11. 1941./4987	Zemun I	1884.	M	Prešli u HSC da bi se mogli ponovno vjenčati.
73.	19. 11. 1941./4987	Zemun I	1889.	Ž	
74.	26. 11. 1941./5099	Vinkovci		M	Prešli u HSC da bi se mogli ponovno vjenčati.
75.	26. 11. 1941./5099	Vinkovci		Ž	
76.	28. 11. 1941./5219	Zemun I	1896.	M	Prešli u HSC da bi se mogli ponovno vjenčati.
77.	28. 11. 1941./5219	Zemun I	1903.	Ž	
78.	3. 12. 1941./5324	S. Jankovci	1910.		Ukrepljenje braka.
79.	5. 12. 1941./5382	S. Jankovci	1871.		Prešla u HSC za vrijeme agitacije 1934.
80.	5. 12. 1941./5388	Slavonski Brod ⁶⁹	1916.	M	Ukrepljenje braka.
81.	10. 12. 1941./5437	Osijek I	1910.	M	
82.	13. 12. 1941./5542	Osijek II	1890.	M	Primljen »pro foro civili« radi konkubinata.
1942.					
83.	7. 1. 1942./81	Rokovci-A	1899.	M	Bračni par.
84.	7. 1. 1942./81	Rokovci-A	1906.	Ž	
85.	7. 1. 1942./82	Rokovci-A	1881.	Ž	
86.	27. 1. 1942./142	Sikirevci		M	Povratak »prof foro civili« radi konkubinata.
87.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1883.	M	Bračni par. Od 87. do 108. rednog broja svi su u molbama izjavili da su prešli u HSC 1934. jer su »bili zavedeni agitacijom«.
88.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1884.	Ž	
89.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1873.	M	Bračni par.
90.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1876.	Ž	
91.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1910.	M	Bračni par, kći i majka.
92.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1911.	Ž	
93.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1930.	Ž	
94.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1890.	Ž	
95.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		M	
96.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		Ž	Roditelji i djeca.
97.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		Ž	
98.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		Ž	
99.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		Ž	

⁶⁹ Dalje S. Brod.

100.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1902.	M	Roditelji i sinovi.
101.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1902.	Ž	
102.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1925.	M	
103.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1927.	M	
104.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1898.	M	Bračni par.
105.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1908.	Ž	
106.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci	1903.	Ž	Majka i djeca.
107.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		M	
108.	9. 1. 1942./146	S. Jankovci		Ž	
109.	10. 1. 1942./152	H. Mitrovica	1921.	M	Roditelji ga preveli u HSC.
110.	17. 1. 1942./315	Rokovci-A	1905.	M	Prešao u HSC 1929. godine.
111.	26. 1. 1942./455	Osijek III	1902.	Ž	Primljena radi konkubinata »pro foro civili«.
112.	29. 1. 1942./562	Vinkovci	1879.	M	Prešao u HSC radi druge ženidbe.
113.	31. 1. 1942./588	Irig		M	
114.	4. 2. 1942./683	S. Jankovci	1888.		Majka i kći. Godine 1934. bile su izložene starokatoličkoj agitaciji.
115.	4. 2. 1942./683	S. Jankovci	1925.		
116.	5. 2. 1942./718	Osijek II	1930.	Ž	Kći i roditelji. Roditelji primljeni »pro foro civili«.
117.	5. 2. 1942./718	Osijek II	1874.	M	
118.	5. 2. 1942./718	Osijek II	1901.	Ž	
119.	14. 2. 1942./886	Indija	1913.	Ž	Primljena »pro foro civili«.
120.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1867.	Ž	
121.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1886.	M	Obitelj. Od 120. do 145. rednog broja svi su u molbama izjavili da su bili izloženi agitaciji 1934. godine.
122.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1888.	Ž	
123.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1922.	M	
124.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1922.	Ž	
125.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1897.	M	Obitelj.
126.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1902.	Ž	
127.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1926.	M	
128.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1920.	M	
129.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1891.	M	
130.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1905.	M	
131.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1909.	Ž	
132.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1926.	M	
133.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1928.	Ž	

134.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1934.	M	
135.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1909.	M	Obitelj.
136.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1907.	Ž	
137.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1928.	Ž	
138.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1930.	Ž	
139.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1868.	Ž	
140.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1910.	M	Obitelj.
141.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1913.	Ž	
142.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1930.	M	
143.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1931.	M	
144.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1883.	M	Bračni par.
145.	14. 2. 1942./893	S. Jankovci	1886.	Ž	
146.	23. 2. 1942./983	S. Jankovci	1895.		Prešli u HSC zbog agitacije 1934.
147.	23. 2. 1942./983	S. Jankovci	1901.		
148.	23. 2. 1942./983	S. Jankovci	1881.		
149.	2. 3. 1942./1222	Rokovci-A	1860.	Ž	Prešla u HSC 1929. godine.
150.	10. 3. 1942./1436	S. Jankovci		M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
151.	10. 3. 1942./1436	S. Jankovci		Ž	
152.	11. 3. 1942./1506	S. Jankovci		Ž	Snaha i svekrva.
153.	11. 3. 1942./1506	S. Jankovci		Ž	
154.	14. 3. 1942./1580	Hrvatski Karlovci ⁷⁰	1893.	Ž	Primljena »pro foro civili« zbog konkubinata.
155.	17. 3. 1942./1630	Osijek II	1905.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
156.	17. 3. 1942./1630	Osijek II	1910.	Ž	
157.	20. 3. 1942./1700	Osijek II		M	
158.	23. 3. 1942./1754	Osijek II	1893.	M	
159.	27. 3. 1942./1816	Vukovar		M	Prešli u HSC zbog propagande 1932.
160.	27. 3. 1942./1816	Vukovar		Ž	
161.	27. 3. 1942./1816	Vukovar		Ž	
162.	27. 3. 1942./1816	Vukovar		M	
163.	27. 3. 1942./1816	Vukovar		Ž	
164.	28. 3. 1942./1840	Osijek I	1888.	M	Primljeni »pro foro civili«. Muž je bivši katolički svećenik.
165.	28. 3. 1942./1840	Osijek I	1907.	Ž	
166.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1882.	M	Bračni par.
167.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1898.	Ž	

⁷⁰ Dalje H. Karlovci.

168.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1873.	M	
169.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1886.	M	
170.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1888.	M	
171.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1881.	M	
172.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1891.	M	
173.	27. 3. 1942./1852	Nikinci	1884.	M	
174.	28. 3. 1942./1870	Rokovci-A	1889.	M	Bračni par. Prešli u HSC 1929. godine.
175.	28. 3. 1942./1870	Rokovci-A	1893.	Ž	
176.	28. 3. 1942./1984	Rokovci-A	1869.	M	Obitelj prešla u HSC 1929. godine.
177.	28. 3. 1942./1984	Rokovci-A	1871.	Ž	
178.	28. 3. 1942./1984	Rokovci-A	1907.	Ž	
179.	28. 3. 1942./1984	Rokovci-A	1926.	M	
180.	16. 4. 1942./2097	Osijek II	1879.	M	
181.	22. 4. 1942./2191	Zemun I	1871.	M	Bračni par.
182.	22. 4. 1942./2191	Zemun I	1881.	Ž	
183.	22. 4. 1942./2193	Indija	1895.	M	Prešao u HSC zbog ženidbe.
184.	23. 4. 1942./2207	Vinkovci	1893.	M	Ona je prešla u HSC da bi se mogla drugi put udati.
185.	23. 4. 1942./2207	Vinkovci	1892.	Ž	
186.	2. 5. 1942./2332	Indija		M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
187.	2. 5. 1942./2332	Indija		Ž	
188.	7. 5. 1942./2381	H. Karlovci	1913.	M	Majka ga je kao dijete prevela u HSC.
189.	7. 5. 1942./2387	Vukovar		M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
190.	7. 5. 1942./2387	Vukovar		Ž	
191.	12. 5. 1942./2445	Zemun I	1885.	M	Primljen »pro foro civili« zbog konkubinata.
192.	16. 5. 1942./2487	S. Jankovci	1886.	M	Prešli u HSC u vrijeme agitacije 1934.
193.	16. 5. 1942./2487	S. Jankovci	1889.	Ž	
194.	16. 5. 1942./2487	S. Jankovci		Ž	
195.	26. 5. 1942./2566	Petrovaradin I ⁷¹		M	Prešli u HSC radi ponovnog vjenčanja.
196.	26. 5. 1942./2566	Petrovar. I		Ž	
197.	26. 5. 1942./2568	Rokovci-A	1891.		Muž joj je bio rastavljen. Prešla HSC 1929. godine.
198.	26. 5. 1942./2566	Petrovar. I	1868.		
199.	22. 6. 1942./2639	Retkovci			Primljeni »pro foro civili«.
200.	22. 6. 1942./2639	Retkovci			

⁷¹ Dalje Petrovar. I.

201.	9. 6. 1942./2740	Rokovci-A	1869.	M	Prešao u HSC 1929. godine.
202.	11. 6. 1942./2778	Rokovci-A	1895.	Ž	
203.	11. 6. 1942./2779	Rokovci-A	1871.	M	
204.	16. 6. 1942./2831	Vinkovci	1911.	Ž	Majka i kći. Majka je poslije rastave prešla u HSC.
205.	16. 6. 1942./2831	Vinkovci		Ž	
206.	17. 6. 1942./2841	Rokovci-A	1892.	M	Obitelj.
207.	17. 6. 1942./2841	Rokovci-A	1893.	Ž	
208.	17. 6. 1942./2841	Rokovci-A		Ž	
209.	17. 6. 1942./2841	Rokovci-A		M	
210.	17. 6. 1942./2841	Rokovci-A		M	
211.	18. 6. 1942./2867	S. Jankovci	1895.	M	Bračni par.
212.	18. 6. 1942./2867	S. Jankovci	1901.	Ž	
213.	22. 6. 1942./2904	Rokovci-A	1895.	M	Bračni par.
214.	22. 6. 1942./2904	Rokovci-A	1899.	Ž	
215.	25. 6. 1942./2938	Vukovar	1891.	Ž	Majka i djeca.
216.	25. 6. 1942./2938	Vukovar	1928.	M	
217.	25. 6. 1942./2938	Vukovar	1932.	M	
218.	8. 7. 1942./3048	Vukovar		M	Primljeni »pro foro civili«.
219.	8. 7. 1942./3048	Vukovar	1910.	Ž	
220.	14. 7. 1942./3117	Osijek II	1892.	M	Primljeni »pro foro civili«.
221.	14. 7. 1942./3117	Osijek II	1898.	Ž	
222.	20. 7. 1942./3161	Osijek I	1882.	M	Nakon rastave braka prešao u HSC.
223.	30. 7. 1942./3269	S. Brod	1889.	M	Nakon rastave prešla u HSC.
224.	14. 7. 1942./3117	Osijek II	1885.	Ž	
225.	20. 7. 1942./3161	Osijek I	1882.	M	Nakon rastave prešao u HSC.
226.	30. 7. 1942./3269	S. Brod	1889.	M	Supruga je bila rastavljena.
227.	30. 7. 1942./3269	S. Brod	1885.	Ž	
228.	31. 7. 1942./3283	Zemun I	1890.	M	Primljen »pro foro civili« zbog kokubinata.
229.	8. 7. 1942./3351	Hrtkovci		M	Prešao u HSC radi drugog vjenčanja.
230.	11. 8. 1942./3386	Retkovci	1912.	Ž	Prešla u HSC radi vjenčanja s oženjenim čovjekom.
231.	11. 8. 1942./3390	Rokovci-A	1889.	Ž	
232.	12. 8. 1942./3395	Osijek I	1908.	Ž	Majka i kći.
233.	12. 8. 1942./3395	Osijek I	1932.	Ž	

234.	13. 8. 1942./3414	H. Karlovci			Primljen »pro foro civili« zbog konkubinata.
235.	17. 8. 1942./3427	Rokovci-A	1902.	M	Prešao u HSC 1929. godine.
236.	17. 8. 1942./3429	S. Brod	1865.	M	Prešao u HSC da bi se mogao ponovno vjenčati.
237.	18. 8. 1942./3451	Rokovci-A	1875.	Ž	Prešla u HSC 1929. godine.
238.	29. 8. 1942./3575	H. Karlovci		M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
239.	29. 8. 1942./3575	H. Karlovci		Ž	
240.	31. 8. 1942./3586	Irig	1908.	M	
241.	18. 9. 1942./3780	Osijek I	1900.	M	Primljeni »pro foro civili«.
242.	18. 9. 1942./3780	Osijek I	1910.		
243.	21. 9. 1942./3803	H. Karlovci		M	Primljeni »pro foro civili«. Prešli u HSC da bi se mogli ponovno vjenčati.
244.	21. 9. 1942./3803	H. Karlovci		Ž	
245.	24. 9. 1942./3857	Podvinje	1909.	Ž	
246.	1. 10. 1942./3917	S. Jankovci	1884.	Ž	Prešla je u HSC jer je zavedena agitiranjem 1934.
247.	30. 9. 1942./3921	Osijek I	1900.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
248.	30. 9. 1942./3921	Osijek I	1911.	Ž	
249.	3. 10. 1942./3954	H. Karlovci	1904.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
250.	3. 10. 1942./3954	H. Karlovci		Ž	
251.	3. 10. 1942./3956	Velika Kopanica ⁷²		M	Prešao u HSC da bi se mogao drugi put oženiti.
252.	15. 10. 1942./4073	Ruma	1911.	M	Prešla u HSC da bi se mogao drugi put udati.
253.	25. 1. 1943./4077	Irig	1913.	M	
254.	25. 1. 1943./4077	Irig	1919.	Ž	
255.	26. 10. 1942./4081	Zemun I	1901.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
256.	26. 10. 1942./4081	Zemun I	1916.	Ž	
257.	21. 10. 1942./4085	Zemun I	1911.	Ž	Prešla u HSC zbog druge ženidbe.
258.	21. 10. 1942./4104	Vukovar		M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
259.	21. 10. 1942./4104	Vukovar		Ž	
260.	4. 12. 1942./4271	H. Mitrovica	1904.	Ž	
261.	16. 12. 1942./4610	Osijek I	1900.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
262.	16. 12. 1942./4610	Osijek I	1906.	Ž	

⁷² Dalje V. Kopanica.

1943.					
263.	13. 1. 1943./143	Rokovci-A	1911.	M	Prešao u HSC 1929. godine.
264.	17. 2. 1943./447	Vinkovci	1912.	M	Primljen »pro foro civili« zbog konkubinata.
265.	17. 2. 1943./451	Petrovar. II		M	Prešao u HSC radi liturgije na hrvatskom jeziku. Molba odbijena jer ne pripada Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji.
266.	11. 3. 1943./468	Osijek II	1908.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
267.	11. 3. 1943./468	Osijek II	1916.	Ž	
268.	20. 2. 1943./520	Hrtkovci	1908.	M	
269.	20. 2. 1943./521	Hrtkovci	1887.	M	
270.	5. 3. 1943./683	Zemun I	1891.	Ž	
271.	29. 3. 1943./863	Rokovci-A	1881.	Ž	
272.	1. 4. 1943./890	Hrtkovci	1882.	Ž	
273.	1. 4. 1943./898	Osijek I	1902.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
274.	1. 4. 1943./898	Osijek I	1913.	Ž	
275.	5. 4. 1943./920	Vinkovci		M	
276.	5. 4. 1943./920	Vinkovci		Ž	
277.	20. 4. 1943./1032	Zemun I		M	Prešao u HSC radi drugog vjenčanja.
278.	28. 4. 1943./1075	Rokovci-A	1900.	M	Cijela obitelj prešla u HSC 1929. godine.
279.	28. 4. 1943./1075	Rokovci-A	1902.	Ž	
280.	28. 4. 1943./1075	Rokovci-A	1923.	M	
281.	16. 7. 1943./1127	Irig	1920.	M	Ukrepljenje braka.
282.	16. 7. 1943./1127	Irig	1921.	M	
283.	16. 7. 1943./1127	Irig	1940.	Ž	
284.	16. 7. 1943./1127	Irig	1920.	M	
285.	16. 7. 1943./1127	Irig	1920.	Ž	
286.	4. 5. 1943./1135	S. Jankovci		M	Obitelj prešla u HSC 1934. godine.
287.	16. 7. 1943./1135	S. Jankovci		Ž	
288.	16. 7. 1943./1135	S. Jankovci		M	
289.	6. 7. 1943./1135	S. Jankovci		M	
290.	6. 7. 1943./1617	Vukovar		M	Primljen »pro foro civili«.
291.	16. 7. 1943./1727	Irig	1898.	Ž	
292.	16. 7. 1943./1127	Irig	1920.	M	

293.	2. 9. 1943./2024	Čerević	1900	M	Primljeni »pro foro civili«.
294.	2. 9. 1943./2024	Čerević	1906.	Ž	
295.	13. 10. 1943./2062	Vinkovci		M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
296.	13. 10. 1943./2062	Vinkovci		Ž	
297.	21. 9. 1943./2140	Vinkovci		Ž	Vidi 13. 10. 1943./2062.
298.	15. 9. 1943./2149	Vinkovci		M	Nije odobren povrat zbog nepotpune dokumentacije.
299.	15. 9. 1943./2149	Vinkovci		Ž	
300.	23. 9. 1943./2195	Zemun I	1912.	M	
301.	13. 10. 1943./2311	Osijek I	1932.	M	
302.	13. 10. 1943./2312	Osijek I	1905.	M	Primljen »pro foro civili«.
303.	24. 12. 1943./2749	Zemun I		Ž	
1944.					
304.	8. 1. 1944./78	S. Brod	1903.	M	
305.	27. 1. 1944./217	Bošnjaci		M	Primljeni »pro foro civili«. Prešli u HSC da bi se mogli ponovno vjenčati.
306.	27. 1. 1944./217	Bošnjaci		Ž	
307.	11. 2. 1944./339	Slobodnica		Ž	
308.	21. 2. 1944./406	Vinkovci	1877.	M	Prešao u HSC 1930. godine zato »što je zaveden«.
309.	21. 2. 1944./407	Vinkovci	1904.	M	Primljeni »pro foro civili« zbog konkubinata.
310.	21. 2. 1944./407	Vinkovci		Ž	
311.	18. 2. 1944./408	Vinkovci	1888.	Ž	Primljen »pro foro civili« zbog konkubinata.
312.	10. 3. 1944./519	S. Brod	1902.	Ž	
313.	13. 3. 1944./575	Vinkovci		M	Primljen »pro foro civili« zbog konkubinata.
314.	13. 3. 1944./575	Vinkovci	1907.	Ž	
315.	14. 4. 1944./745	Vinkovci	1887.	Ž	Primljen »pro foro civili« zbog konkubinata.
316.	14. 4. 1944./745	Vinkovci		M	
317.	24. 5. 1944./1073	Osijek I	1904.	M	Prešli u HSC radi drugog vjenčanja.
318.	24. 5. 1944./1073	Osijek I	1897.	Ž	
319.	24. 5. 1944./1074	Osijek I	1897.	Ž	Prešla u HSC 1941. godine.
320.	7. 7. 1944./1367	Zemun I	1912.	M	Prešao 1940. godine prije vjenčanja s pravoslavkom.
321.	13. 7. 1944./1421	Vinkovci	1907.	Ž	Udovica.
322.	15. 7. 1944./1444	Ruma	1919.	Ž	Prešla u HSC da bi se mogla ponovno vjenčati.

323.	20. 7. 1944./1466	Maradik		M	
324.	20. 7. 1944./1466	Maradik		Ž	
325.	20. 7. 1944./1466	Maradik		M	
326.	27. 7. 1944./1467	Maradik	1899.	M	Prešao u HSC da bi se mogao ponovno vjenčati.
327.	27. 7. 1944./1507	Babina Greda ⁷³	1881.	Ž	Prešla u HSC da bi se mogla ponovno vjenčati.
328.	27. 7. 1944./1508	B. Greda	1858.	M	
329.	29. 7. 1944./1536	Osijek I	1895.	M	Cijela obitelj prešla u HSC 1929. godine.
330.	29. 7. 1944./1536	Osijek I	1904.	Ž	
331.	29. 7. 1944./1536	Osijek I	1932.	M	
332.	29. 7. 1944./1536	Osijek I	1934.	M	
333.	23. 9. 1944./1789	Osijek II		M	Primljen »pro foro civili«.
1945.					
334.	7. 2. 1945./218	Slobodnica	1876.	Ž	Prešla u HSC zbog udaje.
335.	26. 2. 1945./321	Dalj		M	Primljeni »pro foro civili«.
336.	26. 2. 1945./321	Dalj		Ž	
1945. nakon pada NDH					
337.	3. 7. 1945./943	Vinkovci	1904.	Ž	Primljena »pro foro civili«.
338.	26. 10. 1945./1764	V. Kapanica		Ž	»Moj muž, sada pokojni Stjepan Novosel nije mogao nabaviti smrtni list svoje pok. žene, a kao činovnik nije mogao dizati plaću na obitelj dok nismo zakoniti, pa je iz nužde prešao na Hrv. starokat. Crkvu.«
339.	26. 10. 1945./1764	V. Kapanica		M	
340.	26. 10. 1945./1764	V. Kapanica		M	
341.	26. 11. 1945./2018	Osijek I	1918.	Ž	
342.	30. 11. 1945./2045	Osijek III	1900.	Ž	
343.	3. 12. 1946./2233	Zemun I	1878.	Ž	Spis je iz 1945. prebačen u 1946. godinu.
344.	22. 12. 1945./2235	S. Kamenica	1891.	Ž	

Ukupan broj poslanih molbi Ordinarijatu u Đakovu iznosi 336. Odbijeno je 7 molbi. Razlog je odbijanja konkubinat, nepotpuna dokumentacija ili nepripadanje Đakovačkoj ili Bosanskoj i Srijemskoj biskupiji. U Katoličku Crkvu vratilo se 329 bivših katolika. Od toga primljeno je 38 osoba *pro foro civili*. Na temelju rješenja Svetoga oficija od 1. kolovoza 1941. godine prijelaznici ili povratnici koji nisu mogli ukrijepiti svoj brak postali su članovi Crkve, ali nisu mogli pristupati sakramentima.

⁷³ Dalje B. Greda.

U svojim molbama 34 osobe navele su da su prešle u Hrvatsku starokatoličku Crkvu zbog mogućnosti ponovnog sklapanja crkvenoga braka.⁷⁴ U Rokovcima su 34 osobe prešle u SC 1929. godine⁷⁵, a u Starim Jankovcima zbog propagande 1934. godine prešle su 64 osobe.⁷⁶

S padom NDH-a prestale su vrijediti zakonske odredbe o prijelazima. Unatoč tomu bivši katolici nastavili su se vraćati u Katoličku Crkvu.⁷⁷

4.2. POPIS SVIH MOLBI RASPOREĐENIH PO ŽUPAMA

2. tablica⁷⁸

red. br.	župa	br. povr.	red. br.	župa	br. povr.
1.	Babina Greda	2	18.	Petrovaradin II	1
2.	Bošnjaci	2	19.	Podvinje	1
3.	Čerević	2	20.	Retkovci	3
4.	Dalj	2	21.	Rokovci	77
5.	Gorjani	2	22.	Ruma	2
6.	Hrvatski Karlovci	9	23.	Slavonski Brod	7
7.	Hrvatska Mitrovica	3	24.	Sikirevci	1
8.	Hrtkovci	4	25.	Stari Jankovci	77
9.	Indija	4	26.	Slobodnica	2
10.	Irig	12	27.	Velika Kapanica	1
11.	Ivankovo	1	28.	Vinkovci	30
12.	Maradik	4	29.	Vukovar	16
13.	Nikinci	8	30.	Zemun I	18
14.	Osijek I	27			
15.	Osijek II	15			
16.	Osijek III	1			
17.	Petrovaradin I	3		ukupno	336

⁷⁴ Usp. 1. tablicu, **1941.**/10., 49., 62., 71., 72., 73., 74., 75.; **1942.**/112., 183., 184., 185., 195., 196., 197., 198., 222., 223., 224., 226., 227., 229., 236., 243., 244., 251., 252., 257.; **1943.**/277.; **1944.**/ 317., 323., 326., 327.; **1945.**/334.

⁷⁵ Usp. 1. tablicu, **1941.**/25., 26., 27., 28., 37., 38., 45., 47., 50., 51., 53., 54., 55., 56., 57., 64., 65., 70.; **1942.**/110., 149., 174., 175., 176–179., 197., 198., 235., 237.; **1943.**/263., 278–280.

⁷⁶ Usp. 1. tablicu, **1941.**/60., 79.; **1942.**/87–108., 114., 115., 120–145., 146–148., 192–194., 246.; **1943.**/286–289.

⁷⁷ Usp. redne brojeve od 337. do 344.

⁷⁸ U tablici je istaknuto: redni broj, ime župe i broj povratnika.

Povratak bivših katolika događao se na području 30 župa Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije. U vinkovačkom kraju bilo je najviše povratnika: u Rokovcima 77, Starim Jankovcima 77 i Vinkovcima 30. U svim trima osječkim župama vratile su se 43 osobe. Mogu se istaknuti i župe Zemun I s 18, Vukovar sa 16, Irig s 12 povratnika i Hrvatski Karlovci s 9 povratnika. U ostalim župama taj je broj zanemariv i kreće se od jednoga do četiri povratnika.

Filip Škiljan u članku *Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* piše da je od 240 starokatolika u župi Habjanovci najveći dio prešao u Rimokatoličku Crkvu 1941. godine. Habjanovci su pripadali sjevernoj Slavoniji pod upravom đakovačkoga biskupa.⁷⁹ Škiljan piše da su se sastali pripadnici Ustaškoga tabora i starokatolici, a ne navodi tko je odobrio povratak starokatolika u Katoličku Crkvu.⁸⁰ U arhivu Đakovačko-osječke nadbiskupije među povratnicima nema spomena o prijelazu starokatolika iz Habjanovaca. Taj se slučaj može usporediti s masovnim prijelazima iz Srpsko pravoslavne Crkve u Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945. godine.

Biskupski ordinarijat u Đakovu tražio je od župnih ureda u travnju 1942. godine potpun popis svih pravoslavaca koji su masovno prešli u Katoličku Crkvu.⁸¹ U odgovoru župnih ureda nalaze se 23 mjesta za koja u arhivu Đakovačko-osječke

⁷⁹ Pripojenjem Baranje Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca đakovački biskup imenovan je apostolskim administratorom Valpovačkoga i Miholjačkoga dekanata i južne Baranje od 1923. do 1941. godine. Nakon ulaska mađarske vojske u južnu Baranju 1941. godine papa Pio XII. proglasio je 15. svibnja 1941. godine pečuščkoga biskupa apostolskim administratorom za južnu Baranju. Južna Baranja obuhvaćala je 16 župa. Njegova uprava trajala je od 1941. do 1953. godine. Sjeverna Slavonija ostala je pod upravom đakovačkoga biskupa. U crkvenoadministrativnom području ona je obuhvaćala Valpovački i Donjomiholjački dekanat. U Valpovačkom dekanatu bile su sljedeće župe: Valpovo, Harkanovci, Petrijevci, Čepin, Bizovac i Brođanci. U Donjomiholjačkom dekanatu bile su sljedeće župe: Donji Miholjac, Podgajci, Šljivoševci, Radikovci, Veliškovci, Marijanci i Viljevo. Sjeverna Slavonija obuhvaćala je 13 župa. Usp. D. TOMAS, *Apostolska administratura za sjevernu Slavoniju i Baranju (1923. – 1972.)*, Đakovo – Osijek, 2018., 58., 147. i 179.

Poslije Drugoga svjetskoga rata južna Baranja ušla je u sastav komunističke Jugoslavije, a đakovački biskup ponovno je imenovan od 1. ožujka 1952. apostolskim administratorom južne Baranje. Apostolska administratura pripojena je Đakovačkoj ili Bosanskoj i Srijemskoj biskupiji 30. listopada 1971. godine. Usp. HR-SNAĐ-DS-715/1971.

⁸⁰ Usp. F. ŠKILJAN, *Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, 209. O prijelazu katolika u Hrvatsku starokatoličku Crkvu u Valpovštini u međuratnom razdoblju vidi više kod M. SRAKIĆ, *Starokatolici u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji* (3), u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije* 146(2018.)11, 27–36.

⁸¹ Usp. AĐON, 24. travnja 1942./2087.

nadbiskupije ne postoje rješenja kojima se odobravaju ti prijelazi.⁸² Tko je onda odobrio te prijelaze? Postoji nekoliko odgovora:

1. Ustaška vlast obavila je prijelaze bez znanja i odobrenja đakovačkoga biskupa.
2. Prijelaz su obavili svećenici »misionari«⁸³, isto tako bez odobrenja đakovačkoga biskupa.
3. Đakovački je biskup usmenim, a ne pismenim putem odobrio prijelaz.

Rješenje leži, najvjerojatnije, u kombinaciji prvoga i drugoga odgovora. Prijelazi starokatolika u Habjanovcima mogu se objasniti po tome ustaškom obrascu. Ustaška vlast započela je prijelaze bez znanja službenih predstavnika Katoličke Crkve.⁸⁴ Ona nije prijelazima rješavala religiozno, nego srpsko pitanje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Zaključak

Kao što je Starokatolička Crkva nastala kao prosvjed zbog dogme o papinoj nezabludivosti i primatu na Prvom vatikanskom saboru, tako je i Hrvatska starokatolička Crkva nastala kao prosvjed reformističkoga pokreta nižega svećenstva u Hrvatskoj 1923. godine. Začetci toga prosvjeda vidljivi su već prije Prvoga svjetskoga rata. Prosvjednici su se bavili moralnim, disciplinskim, ekonomskim i socijalnim pitanjima.

Katolici, nezadovoljni odlukama crkvene vlasti, pojedinim župnicima, luknarskim davanjima, kao i političkom promidžbom, ali i mogućnošću da sklope novi crkveni brak, prelazili su u Hrvatsku starokatoličku Crkvu. Kako je to u praksi izgledalo, najbolje svjedoči primjer dokidanja župnih ispostava Andrijaševci i Rokovci i osnivanje nove župe Rokovci-Andrijaševci. Mještani Andrijaševaca prelazili su u HSC zato što su bili nezadovoljni odlukom biskupa Antuna Akšamovića da župnik boravi na području Rokovaca.

Ustaška vlast zauzela je neprijateljski stav prema Hrvatskoj starokatoličkoj Crkvi zbog podrške beogradske vlasti u prvoj Jugoslaviji, podjele među hrvatskim sta-

⁸² Usp. G. GRBEŠIĆ, *La questione dei »passaggi« dalla Chiesa Ortodossa Serba alla Chiesa Cattolica nella Diocesi Đakovo e Srijem dal 1941 al 1945*. Dissertatio ad Doctoratum, Romae, 1999., 242–249. To su sljedeća mjesta: Andrijevci, Babjak, Beketinci, Bobota, Borovik, Borovo, Budimci, Cerovac, Čepin, Čepinski Martinci, Đurđevo Polje, Osijek I, Erdut, Kapelna, Markušica, Ordanje, Podgorje, Poganovci, Sibirja, Slobodnica, Tenja, Vladislavci.

⁸³ »Misionari« su bili najčešće franjevci koji su zbog brojnih prijelaznika pomagali lokalnim župnicima.

⁸⁴ Vidi pismo nadbiskupa Alojzija Stepinca predsjedniku zakonodavnoga povjerenstva pri poglavniku dr. Milovanu Žaniću. Arhiv Hrvatske biskupske konferencije, 16. lipnja 1941., br. 124.

novništvom i sukoba s Katoličkom Crkvom. Neprijateljstvo je bilo izraženo u prvim dvjema ratnim godinama. Od 1941. do 1942. godine 262 bivša katolika tražili su povratak u Katoličku Crkvu, a od 1943. do 1945. godine samo 74. Ustaška vlast htjela je preko vjerskoga jedinstva ojačati političko jedinstvo. To je bio osnovni motiv uplitanja u vjerska pitanja.

Starokatolici, bivši katolici, iz 30 župa Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije vratili su se u Katoličku Crkvu. Biskupski ordinarijat u Đakovu odobrio je povratak za 329 osoba, a odbijen je za sedam osoba. Zanimljivo je to što je i nakon pada NDH-a osam osoba tražilo i bilo primljeno u Katoličku Crkvu.

RETURN OF FORMER CATHOLICS FROM
THE CROATIAN OLD CATHOLIC CHURCH
TO THE CATHOLIC CHURCH IN THE DIOCESE
OF BOSNIA OR ĐAKOVO AND SRIJEM FROM 1941 TO 1945

Grgo GRBEŠIĆ*

Summary: *Based on relevant literature, the paper presents the origin of the Old Catholic Church and the Croatian Old Catholic Church, and based on archival material in the Đakovo-Osijek archdiocese, it sheds light on the causes of the transition of Catholics to the Old Catholic Church in the interwar period from 1923 to 1941. The hostile attitude of the Ustasha authorities towards the Old Catholic Church led to the fact that 336 Old Catholics asked to return to the Catholic Church.*

Keywords: *Old Catholic Church; Croatian Old Catholic Church; Catholic Church; papal infallibility; the Diocese of Bosnia or Đakovo and Srijem; Independent State of Croatia (NDH); transitions.*

---

* Asst. Prof. Grgo Grbešić, Ph.D., Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Petra Preradovića 17, P. O. box 54, 31400 Đakovo, Croatia, grgo.grbesic@gmail.com